

مقایسه وجود و ماهیت در تفکر توماس
آکویناس
و ملاصدرا

مؤلفان:

زهرایزدانی

دکتر رسمیہ ملکی

سرشناسه: یزدانی، زهرا، ۱۳۶۵ -

عنوان و نام پدید آور: مقایسه وجود و ماهیت در تفکر توماس آکویناس و ملاصدرا//

دکتر سمیه ملکی، زهرا یزدانی

کرمانشاه: سمیه ملکی، ۱۳۹۲

ISBN: ۹۷۸-۹۶۴-۰۴-۹۸۴۴-۶

۱۶۸ ص.

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه

موضوع: توماس آکویناس قدیس، ۱۲۲۵-۱۲۷۴ م. - هستی شناسی - نقد و تفسیر

موضوع: صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم، ۹۷۹-۱۰۵۰ ق. - نقد و تفسیر - نظریه درباره

هستی شناسی (فلسفه اسلامی)

موضوع: هستی شناسی - فلسفه اسلامی

شناسه افزوده: دکتر ملکی، سمیه، ۱۳۶۴ -

۱۳۹۲ ی ۴ / ۹ / ۷۶۵ B

۴ / ۱۸۹

۳۲۳۷۰۳۲

کتابشناسی ملی

مقایسه وجود و ماهیت در تفکر توماس آکویناس و ملا صدرا

زهرا یزدانی

دکتر سیمیه ملکی

صفحه آرایی و طراحی جلد: داراب گلچین

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مسعود

ناشر: مولف

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۲

قیمت: ۷۰۰۰ تومان

شابک: ۹۸۴۴-۰۴-۹۶۴-۹۷۸

فهرست

۵	پیشگفتار
	فصل اول
	سیر تاریخی وجود و ماهیت در فلسفه
۱۱	تمایز وجود و ماهیت در فلسفه یونان
۱۱	ارسطو
۱۴	افلوطین
۱۵	وجود و ماهیت در فلسفه اسلامی
۱۵	فارابی
۱۸	ابن سینا
۱۹	عروض وجود بر ماهیت و انتقادات ابن رشد
۱۹	معانی موجود از دیدگاه ابن رشد
۲۳	توضیح قول ابن سینا
۲۳	تفاوت بین عرض و عرضی
۲۴	تفاوت معقول ثانی فلسفی و معقول ثانی منطقی
۲۵	تبیین دیدگاه ملاصدرا
۲۹	وجود و ماهیت در فلسفه مسیحی
۲۹	آگوستین
۳۱	بوئتیوس
۳۴	آنسلم قدیس
۳۷	آلبرتوس کبیر

فصل دوم

وجود و ماهیت در فلسفه توماس آکوئیناس

۴۳	احوال و آثار توماس
۴۷	مبانی فلسفه توماس
۵۱	نظریه‌ی شناخت
۵۳	عقل و ایمان
۵۵	خداشناسی
۵۸	وجودشناسی
۵۹	خلقت
۶۲	وجود و ماهیت در آثار توماس
۶۲	در باب هستی و ذات
۶۸	جامع علم کلام
۷۳	شرح و بیان وجود و ماهیت در فلسفه توماس
۸۵	تفسیر ژیلسون از فلسفه توماس
۸۹	دیدگاه ژیلسون درباره‌ی وجود و ماهیت توماس

فصل سوم

وجود و ماهیت در فلسفه ملاصدرا

۹۷	احوال و آثار ملاصدرا
۱۰۱	آثار
۱۰۱	مبانی و اصول مهم مکتب ملاصدرا
۱۰۲	وجود شناسی
۱۰۳	شناخت وجود
۱۰۴	اصالت وجود
۱۰۵	احکام وجود
۱۰۵	مشکک بودن وجود
۱۰۷	بسیط الحقیقه کل الاشیاء
۱۰۸	امکان فقری
۱۱۰	حرکت در جوهر
۱۱۳	شناخت‌شناسی

۱۱۷	نفس و رستاخیز
۱۱۷	حدوث جسمانی نفس
۱۱۸	معاد و رستاخیز
۱۲۱	وجود و ماهیت در فلسفه ملاصدرا
۱۲۱	وجود
۱۲۶	ماهیت
۱۲۷	در تعریف ماهیت و بعضی احکام آن
۱۳۱	موجود
۱۳۲	خداوند بمتابه وجود، تبیین و تشکیک وجود
۱۳۳	مراد صدرا المتألهین از اصالت وجود

فصل چهارم

بررسی وجود و ماهیت در فلسفه توماس آکوئیناس و ملاصدرا

۱۴۱	بررسی وجود و ماهیت در فلسفه توماس و ملاصدرا
۱۴۳	مقایسه آراء دو فیلسوف الهی در باب وجود موجود و ماهیت
۱۴۴	تمایز وجود و ماهیت
۱۴۷	مفهوم امکان در فلسفه‌های توماس و ملاصدرا
۱۵۱	چگونگی تبیین اعطای وجود در فلسفه‌های دو حکیم الهی

فصل پنجم

۱۶۱	نتیجه‌گیری
۱۶۶	منابع و ماخذ

پیشگفتار

انسان وقتی از مرحله‌ی شک و سفسطه عبور کرد و به واقعیت ماورای ادراک اعتراف نمود با بسیاری از موجودات روبرو شد، این موجودات در عین اینکه از هم ممتاز و نسبت به یکدیگر بیگانه‌اند در اصل هستی مشترک بوده و در وجود یا یکدیگر متحدند؛ منشأ اختلاف این موجودات با یکدیگر همانا ماهیت آنها بوده و مبدأ اتحاد در آنها جز هستی چیز دیگری نمی‌باشد.

تبیین و تفکیک وجود و ماهیت بدون تردید یکی از اساسی‌ترین آراء و عقاید فلسفی در تفکر فلاسفه‌ی مسلمان است؛ بدون اغراق این تمایز، نخستین گام را در تفکر وجودشناسی و مابعدالطبیعی مسلمانان شکل می‌دهد و بنیادی را فراهم می‌کند که تمام ساختمان مابعدالطبیعی مسلمانان بر آن نهاده شده است طبق این نظریه در هر چیزی از لحاظ هستی‌شناسی یک اصل دوجنبه‌ای است و هر یک از چیزهایی که در جهان با آن روبرو هستیم مرکب از وجود و ماهیت است.

بحث وجود و ماهیت به صورتی که امروز با آن آشنا هستیم در مباحث فلسفی یونان مطرح نبود؛ این بحث در نتیجه‌ی منازعات کلامی در فلسفه‌های مسیحی و اسلامی وارد مباحث شده است؛ رأیی که باعث تمایز وجود از ماهیت شده است به نظریه‌ی خلقت باز می‌گردد؛ بر اساس اصل اعتقادی کتاب مقدس، خداوند جهان را از عدم آفریده است؛ "خلق از عدم" به این معنا است که خداوند به اشیاء وجود داده است نه ماهیت زیرا ماهیت نسبت به وجود و عدم یکسان است و آفرینش جهان توسط خداوند باید به این معنا باشد که خدا ماهیات (ذوات) را از عدم بوجود آورده است.

در تفکر یونان چون عالم قدیم است، فکر خلقت از عدم و اعطائی "وجود" به اشیاء از جانب خداوند مطرح نیست؛ چون عالم را چنانکه فیلسوف یونانی می‌پنداشت قدیم و غیر مخلوق بشماریم باید ماهیت را از ازل محقق بدانیم؛ در سنت افلاطون و نوافلاطونی، خدا به عنوان واحد یا خیر یا به تعبیر ارسطو، محرک اول یا علت‌العلل شناخته می‌شود بدون مفهوم خلقت، جهان مجموعه‌ای از ذات - چنانکه در فلسفه‌های افلاطون و ارسطو مطرح است - می‌باشد؛ در اینجا مسئله این است که خلق از عدم مورد توجه یونانیان نبود و این معنا را تفکر یهودی و مسیحی مطرح کرد، پس درباره‌ی این مطلب باید تأکید کرد که "وجود و ماهیت" اگرچه به صراحت از اوایل قرن سیزدهم در غرب تقریر شده، در حکم تجدیدی در فلسفه بود که می‌توان آن را بالقوه در اولین آیه‌ی سفر تکوین مندرج دانست.

در تاریخ فلسفه‌ی اسلامی فارابی نخستین کسی بود که تقسیم وجود و ماهیت را به صورت روشن و قطعی در فلسفه وارد کرده است، ابن سینا

این تقسیم دو بخشی وجود و ماهیت را از فارابی به ارث برده و آن را ادامه داده است، اما در جریان تاریخ فلسفه‌ی مدرسی، این رأی دقیقاً به ابن سینا ارتباط داده شده است و معمولاً رأیی که نوعاً سینیوی است به نظر آمده است؛ در فلسفه‌ی این دو فیلسوف تمایز وجود و ماهیت به عنوان مبنایی در اثبات واجب که غایت فلسفه‌ی اولی است به کار می‌رود. توماس آکوئینی فیلسوف بزرگ دومینیکی و فرمانروای بی‌رقیب قلمرو کلام کاتولیکی تحت تأثیر ابن سینا از تمایز میان وجود و ماهیت سخن می‌گوید او به عنوان یک متفکر مسیحی می‌گوید ذات خدا، نه چنان که افلاطون گفته است، خیر و نه چنان که ارسطو گفته، محرک اول یا علت‌العلل است بلکه ذات خدا "وجود ناب" است؛ زیرا آنچه از ذات او نشأت گرفته "وجود" اشیاء است نه ماهیت آن‌ها، خداوند فعل وجودی یا وجود محض است و وجود او همان ماهیت اوست اما در مخلوقات این دو غیر یکدیگرند و هر موجود مخلوق ترکیبی از وجود و ماهیت است.

از طرف دیگر در فلسفه‌ی اسلامی، ملاصدرا مرز بین دو مفهوم وجود و ماهیت را روشن نمود؛ بنا بر دیدگاه وی، بدیهی‌ترین مسئله‌ی جهان، وجود یا هستی است که ما با علم حضوری و دریافت درونی خود آن را درک کرده و نیازی به اثبات آن نداریم، اما ماهیت آن چیزی است که سبب گوناگونی و تکثر پدیده‌ها می‌شود و به هر وجود قالبی ویژه می‌بخشد، همه‌ی پدیده‌های جهان در یک اصل مشترکند که همان "وجود" است، اما ویژگی هر یک از این پدیده‌ها از تفاوت میان وجود و ماهیت آن‌ها حکایت دارد؛ بنابر این دیدگاه، اصل، وجود اشیاء است و ماهیت، معلول وجود به شمار می‌آید.